

УДК: 343.347(4-672EU)

Bibliid 1451-3188, 23 (2024)

Год XXIII, бр. 85, стр. 63-76

Изворни научни рад

Рад примљен 15. 1. 2024. године

Рад одобрен 12. 2. 2024. године

DOI: https://doi.org/10.18485/iipe_ez.2024.23.85.4

ТРЕТМАН КРИВИЧНИХ ДЕЛА ПРОТИВ ЗДРАВЉА ЉУДИ У ЕВРОПСКОМ ЗАКОНОДАВСТВУ

*Ратомир АНТОНОВИЋ**

Анстракт: Кривична дела против здравља људи у значајном су порасту у европском законодавству. Број ових кривичних дела у Европској унији је на врло високом нивоу, што указује на чињеницу да постоји велики број извршилаца ових дела, као што постоји и велики број лица уживаоца опојних дрога. У кривична дела против здравља људи убрајају се кривична дела производње и стављања у промет опојних дрога, неовлашћено држање опојних дрога, омогућавање уживања у опојним дрогама, непоступање по здравственим упутствима за време трајања пандемије, преношење заразних болести, преношење инфекције ХИВ вирусом, несавесно пружање лекарске помоћи, противправно вршење медицинских експеримената и испитивања лекова, неуказивање лекарске помоћи, надрилекарство и надриапотекарство, непрописно поступање при справљању и издавању лекова, производња и стављање у промет штодљивих производа, несавестан преглед животних намирница и загађење пијаће воде и животних намирница.

Кључне речи: Кривична дела против здравља људи, опојне дроге, европско законодавство, државна пракса, ЕУ.

1) УВОД

Кривична дела против здравља људи у наглој су експанзији у последњих неколико деценија на простору Европске уније (ЕУ). Експанзија ових кривичних дела повезује се са мигрантским процесима који су задесили централне и западне европске државе, и развијеније земље које су

* Институт за српску културу, Приштина – Лепосавић. Е-mail: antonovicr@gmail.com

дефинисане као жељене мигрантске дестинације. Фокус и тежиште ове анализе је на кривичним делима која се односе на опојне дроге, њихову производњу, стављање у промет и држање. То су кривична дела која на простору ЕУ бележе рапидни раст, уз константно повећање конзументата као и количине наркотика која се налази у слободној употреби. Релевантни подаци органа унутрашњих послова, тужилаштва и правосуђа у Републици Србији указују на пораст кривичног дела производње и стављања у промет опојних дрога. Као пример, указујемо на податке Вишег суда у Нишу за период од 2014. до 2018. године. У наведеном периоду обухваћене су правноснажне судске пресуде, лични подаци и особине лица која су окривљена и осуђена за наведено кривично дело. У 2014. години пред овим Судом осуђено је осам лица, док је на крају посматраног периода, 2018. године, тај број порастао на 29 осуђених лица. Повећање броја извршилаца ових кривичних дела стога је у драстичном порасту и превазилази педесетопроцентну разлику. Ако ова кривична дела посматрамо у контексту са осталим делима, долази се до закључка да је 2014. године удео ових кривичних дела био 6,06 процента, да би он 2018. године износио 18,97 процента. Полна структура извршилаца овог кривичног дела је на страни припадника мушког пола, који су током читавог посматраног периода били заступљенији у односу на припаднице женског пола. Женских извршилаца је било највише 2017. године, кад су три жене биле правоснажно осуђене. На страни припадника мушког пола, 2014. године је било седам извршилаца, док је 2018. године тај број порастао на 33 лица.¹ Гледано процентуално, жене су у овој врсти кривичног дела учествовале са 12,5% током 2014. године, док је учешће мушкараца у извршењу овог кривичног дела било највише у 2018. године – 97,23%. У посматраном периоду изречено је укупно 59 казни, од чега су 11 биле казне затвора, 20 новчане казне и 28 условне осуде. Поред условних осуда, изрицане су и мере упозорења. Кад се говори о затворским казнама, доминирају казне у краћем временском периоду од по шест месеци до једне године. Ређе се изричу казне у временском трајању од једне до три године затвора. Посматрано за простор целокупне Републике Србије за кривично дело неовлашћено држање и производњу опојних дрога, у наведеном периоду, изречено је укупно 10.818 казни, од чега 2.087 казни затвора, 2.835 новчаних казни и 5.896 условних осуда. Дакле, на републичком нивоу доминира условна осуда, за коју су се српски судови одлучивали у чак 51,58% укупно изречених осуда. Оно што је посебно забрињавајуће јесте чињеница да се у последње време све млађа лица одлучују за извршавање неког од ових кривичних дела против здравља људи која се односе на наркотике. Са изменама и допунама Кривичног законика Републике Србије

¹ Емилија Стошић, *Неовлашћено држање опојних дрога – кривично – правни аспект*, Правни факултет Универзитета у Нишу, 2020, стр. 47.

из 2019. године посебна пажња посвећена је малолетним лицима која се јављају у улози извршилаца кривичних дела производње и стављања у промет опојних дрога. У опису овог кривичног дела, обухваћеног чланом 246. Кривичног законика, уведен је посебан став који регулише квалификовани облик кривичног дела. Конкретно се радња извршења односи на продају и нуђење без надокнаде дроге, с циљем њеног даљег стављања у промет малолетном лицу, душевно оболелом лицу, лицу које је привремено душевно оболело, лицу које је душевно заостало и лицу које је зависник од опојних дрога.² Квалификован облик овог кривичног дела обухвата лица, односно извршиоце који раде у својству лекара, социјалних радника, свештеника или лица која су запослена у установама образовања или васпитања. За њих важи претпоставка да су извршила ова кривична дела искоришћавањем свог положаја или та дела извршила злоупотребом малолетних лица.

2) МЕЂУНАРОДНИ ПРАВНИ ОКВИР

Након Другог светског рата, на међународном плану, донесен је одређен број правних аката који су за циљ имали регулисање кривичних дела која су у вези са опојним дрогама и наркотицима. Први овакав акт био је Протокол донесен 1946. године у Њујорку, а који је ступио на правну снагу 1947. године. Протокол је представљао надградњу раније донесених правних аката из периода пре Другог светског рата и то Међународне конвенције о опијуму из 1912. године, Међународне конвенције о опијуму из 1925. године, Конвенције о ограничењу производње и дистрибуције опојних дрога из 1931. године и Конвенције о сузбијању незаконите трговине опојних дрога из 1936. године, а све с циљем преношења надлежности са Лиге народа на организацију Уједињених нација. Потом следи Париски протокол, донесен 1946. године, који је ступио на снагу 1948. године. Циљ Париског протокола била је инкриминација кривичних дела трговине наркотицима. Протокол прати експанзивни развој фармацеутске и хемијске науке, те настанак нових врста наркотика који постају доступни све већем броју лица. Јављају се синтетичке дроге које остављају разарајуће последице по здравље корисника и изазивају зависност. Управо због озбиљности ситуације, сматрало се да је преко потребна реакција на нивоу међународне заједнице. Конвенцијом су биле обухваћене све синтетичке дроге које нису биле садржане у ранијим конвенцијама, и то на првом месту оне које су биле садржане у Конвенцији о ограничењу производње и дистрибуције опојних дрога из 1931. године и у Протоколу из 1946. године. Протокол о ограничењу и регулисању гајења мака,

² Оливер Лајић, Ивана Радовановић, Марија Тасић, „Малолетници и наркокриминал – кривичноправно регулисање и актуелно стање“, *Криминалистичка теорија и пракса*, 2021, бр. 8, стр. 43.

као и производње, међународне трговине, трговине на велико и употребе опијума донесен је у Њујорку 1953. године, а на снагу је ступио 1963. године. Овим Протоколом је било регулисано питање производње и употреба опијума и трговине опијумом. Њиме се дозвољава производња, употреба и трговина опијумом у земљама у којима су произведени, али само у медицинске и научне сврхе (као што су Грчка, Индија, Бугарска, Иран, Турска, СССР и Југославија).³ Протокол прописује обавезно уништење опијума који се налази у илегалном промету или његово преусмерење за научне и медицинске сврхе. Јединствена конвенција о опојним дрогама са Протоколом о измени Јединствене конвенције о опојним дрогама донесена је 1958. године, од стране Економско-социјалног савета Уједињених нација. У преамбули ове конвенције истакнути су разлози њеног доношења, уз пуно изражавање забринутости за физичко и морално здравље човечанства и других последица које су проузроковале масовну злоупотребу опојних дрога. Конвенцијом је потврђен заједнички став да се опојне дроге могу користити искључиво за медицинске потребе и стога треба осигурати све могуће услове да оне буду расположиве у те сврхе. Овом Конвенцијом јасно је истакнуто да је токсикоманија пошаст цивилизације и опасност по цело човечанство. Такође, истакнута је тежина борбе са овим проблемом уз подстицање потребе за међународном сарадњом, како би се овај проблем евентуално могао држати под контролом. Током 1961. године, усвојено је још неколико значајних резолуција у овој области, и то: Резолуција о техничкој помоћи у погледу контроле опојних дрога; Резолуција о лечењу токсикомана; Резолуција о недозвољеној трговини; Резолуција о формирању и саставу комисије за опојне дроге и Конвенција о успостављању међународног контролног апарата. Такође, исте године је донесена Јединствена конвенција о опојним дрогама, а иницирано је и доношење Протокола о њеним изменама и допунама, што је коначно финализовано 1972. године у Женеви. Јединствена конвенција о опојним дрогама састоји се из 51-ог члана који се тичу опојних дрога. Државе које су ратификовале ову конвенцију инкорпорирале су у своје национално законодавство њене одредбе које се односе на опојне дроге. Посебна вредност ове Конвенције јесте чињеница да су у њој побројане све опојне дроге и препарати који се могу користити с циљем опијања и дрогирања. На државама које су ратификовале Конвенцију је обавеза да спрече држање опојних дрога, као и да спроведу све одговарајуће мере и надзор према лицима која су носиоци лиценци или врше неке руководеће функције у контролном државном систему, државном предузећу или у систему образовања. На страни администрације, фабриканата, трговаца, научних радника, научних установа и болничких установа је вођење регистра о количинама свих фабрикованих опојних дрога,

³ Сабахудин Соковић, *Кривична дела злоупотребе опојних дрога*, Правни факултет Универзитета у Нишу, 2015, стр. 33.

као и радњи које се односе на стицање или отуђење опојних дрога. Циљ Конвенције је да се успостави усклађивање превентивних и репресивних акција против недозвољене трговине. Ове акције морају бити међусобно координиране и мора се успоставити што тешња сарадња са међународним организацијама чије чланице воде синхронизовану борбу против недозвољене трговине опојним дрогама. Међународна сарадња мора бити брза и ефикасна. Сарадња се може одвијати кроз доставу судских исправа између земаља због вођења судских поступака. Достава се врши на адресу суда коју уговоре уговорне стране. Посредством генералног секретара организације, органа и комисија се пружају обавештења која се односе на недозвољене радње које се установљавају унутар њихових граница, а посебно се односе на недозвољено гајење, производњу, фабриковање и трговину опојним дрогама.⁴ Кад се говори о казним одредбама, Конвенција налаже државама уговорницама да својим уставима и другим правним актима у својим кривичним законодавствима пропишу кривична дела, односно тешка кривична дела која се односе на злоупотребу опојних дрога и да пропишу адекватне казне као што су казне затвора или друге сличне казне. Инкриминација се односи на свакога ко умишљајно гаји или производи, фабрикује, води, препарира, држи, нуди, ставља у промет, расподељује, купује, продаје, испоручује, посредује, одашиље, експедује за транзит, превози, увози или извози опојне дроге, као и врши друге радње које су према одредбама Конвенције недопуштене. Државе потписнице, које су ратификовале Конвенцију, имају обавезу да инкримишу кривична дела која су Конвенцијом прописана. Под инкриминацијом треба да подлежу умишљајна поступања у неком од предвиђеног кривичног дела, као и евентуалног покушаја извршења кривичног дела. Санкционишу се и припремне радње, у смислу финансијских припрема, техничких и организационих припрема. У обзир се узимају и пресуде изречене у иностранству, како би се водила евиденција о рецидивистичком понашању извршилаца ових кривичних дела. Конвенција о психотропним супстанцама донесена је у Бечу 1971. године, на конференцији која се одржавала у присуству представника чак седамдесет једне државе. Разлог за њено доношење изражен је у преамбули, где је прецизно наведена забринутост држава потписница за народно здравље и друштвене проблеме изазване злоупотребама психотропних супстанци. Услед конзумације психотропних супстанци, ствара се стање зависности, те долази до нарушавања физичког и менталног здравља људи, што доводи до уништења друштва у целини. Државе потписнице настоје да се супротставе злоупотреби психоактивних супстанци, њиховој недозвољеној трговини и стога признају

⁴ Филип Мирић, Гордана Николић, „Програм за превенцију опојних дрога и информисање као стратешко опредељење у борби против опојних дрога у ЕУ“, *Европско законодавство*, 2013, бр. 43–44, стр. 58.

надлежност Уједињених нација по питању контроле психоактивних супстанци и овој организацији поверавају контролну функцију. Конвенција садржи 33 члана и четири табеле у којима су наведене све психотропне супстанце које подлежу одредбама Конвенције. Значај Конвенције огледа се у утврђивању мера против злоупотребе психотропних супстанци и утврђивању механизма борбе против недозвољене трговине. Конвенцијом се дефинишу казнене одредбе и настоји се строжије применити контролне мере. Конвенција објављује рат недозвољеној трговини, чиме се све државе потписнице обавезују да у својим националним законодавствима обезбеде усклађивање превентивних и репресивних мера против недозвољене трговине психоактивним супстанцама. Државе потписнице се обавезују на међусобно помагање и сарадњу, како би заједничка борба против недозвољене трговине наркотицима била што бржа и ефикаснија. По питању казних одредби, Конвенција дефинише обавезе на страни свих држава потписница да кажњавају сваку радњу која се умишљајно учини и која по свом карактеру представља кршење Конвенције. Њоме се прописују адекватне казне, које углавном представљају казну лишења слободе, односно казне затвора. Уз казне, могу се изрећи и мере безбедности, попут лечења, одгоја, посттерапијског третмана, рехабилитације или поновног интегрисања у друштвену заједницу. Конвенција Уједињених нација против незаконитог промета опојних дрога и психоактивних супстанци донесена је 1988. године у Бечу. У преамбули Конвенције наведени су разлози за њено доношење, а основни разлог је доношење свеобухватног међународног акта који би регулисао питање обрачуна са незаконитим прометом опојних дрога, уз уважавање свих аспеката овог проблема у целини, са нарочитим акцентом на аспекте који нису били обрађивани са досадашњим међународним актима који су се односили на ову тему. Овом Конвенцијом се уважава чињеница да је илегална трговина наркотицима у перманентном порасту, те да се степен друштвене опасности и опасности по животе и здравље људи константно увећава из године у годину.⁵ С разлогом се изражавају нарастајући страхови још и од продора незаконитих наркотика и психоактивних супстанци у различите социјалне структуре и групације становништва. Тако се исказује посебна опасност и указује се на додатни ризик. Такође, Конвенцијом се уочава све тешња веза између илегалне трговине наркотицима и другим облицима организованог криминалитета, чиме се отворено подривају темељи државне економије и безбедности, као и суверенитет држава. Уочава се и јака мотивација за извршење ових кривичних дела оличена у финансијској добити. Лишавање материјалне добити и одузимање противправне имовинске сматра

⁵ Сузана Николић, „Међународни кривични стандарди и друге мере и њихов однос са нашим националним законодавством у области спречавања злоупотребе опојних дрога“, *Интермекс*, Београд, 2014, стр. 288.

се једним од ефикасних механизма борбе против ове врсте криминалитета. Уједно, искорењавање узрока проблема злоупотребе опојних дрога и психоактивних супстанци, укључујући и незакониту тражњу за њима, као и убирање огромних профита од ове врсте илегалних послова, представља добар предуслов за евенутални обрачун са проблемом илегалне трговине наркотицима на глобалном нивоу.

3) ЗАКОНОДАВНА РЕШЕЊА НА НИВОУ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ

Савезна Република Немачка

У немачком кривичном законодавству постоје кривична дела која се односе на злоупотребу опојних дрога. Ова кривична дела први пут су инкриминисана 1998. године. Немачка је донела посебан закон који се бави само овом материјом. Тако, Законом о промету опојних дрога прописују се кривична дела, као и санкције која се на њих односе. Прописано је укупно четрнаест кривичних дела која су из ове области, а забрањена је казна затвора до шест месеци уз могућност алтернативног изрицања новчаних казни. Први инкриминисани образац понашања одређен је као производња, прерађивање, продаја, трговина, увожење, неовлашћено стављање у промет, стицање или набављање опојних дрога. Други облик односи се на препарате неопходне за незакониту производњу опојних дрога. Трећи облик овог кривичног дела инкриминише поседовање опојних дрога без адекватне дозволе. То управо указује на чињеницу да је у Немачкој могуће поседовати опојне дроге уколико се ради о регистрованим наркоманима зависницима, којима медицинске организације прописују у којој мери смеју да конзумирају наркотице на дневном нивоу. У инкриминисане активности убраја се још и противправни увоз, извоз и промет опојним дрогама без дозволе за трговину коју издаје Федерални завод за лекове и медицинска средства. Оваква врста промета могућа је једино од стране надлежног органа Управе царине који врши строги надзор. Такође, као облик кривичног дела може се јавити сваки вид злоупотребе са медицинским рецептима или уверења за издавање опојних дрога. Према немачком законодавству, легално издавање и преписивање опојних дрога могу вршити искључиво лекари, стоматолози и ветеринари у оквиру лекарског, стоматолошког или ветеринарског прегледа и третмана, као и посебног третмана лечења код болести зависности од наркотика. Кривично дело може да изврши и фармацеутски посредник који снабдева апотеке опојним дрогама и ветеринарске станице. Код овог облика кривичног дела, најчешће се злоупотребљава диаморфин, које апотекарске установе могу да издају само уз адекватан лекарски налаз.⁶ Конкретно, кад

⁶ Michael Kohler, *Straftrecht*, Springer-Verlag, New York, 2013, p. 82.

се ради о диаморфину њега могу да издају само реномиране фармацеутске компаније, које су строго наведене у законским анексима. Свако рекламирање и пропагирање опојних дрога такође се санкционише кривичним законодавством Немачке. Опојне дроге се не смеју рекламирати ни посредно ни непосредно. Евентуално, рекламирање може да се одвија једино у стручним, индустријским и трговинским круговима од стране власника апотека, а опојне дроге могу да рекламирају једино лекари, стоматолози и ветеринари. Такође, кривично дело може вршити оно лице које даје нетачне информације у вези са рецептом које је добило за опојне дроге за себе или друго лице или за неку животињу. Лице које одобри неовлашћену куповину или испоруку опојних дрога неком лицу, односно које је својим поступцима омогућио неовлашћену куповину или испоруку опојних дрога, као и ако својим поступцима наведе треће лице на употребу и коришћење опојних дрога, такође врши кривично дело. Свако навођење других лица на коришћење опојних дрога сматра се посебним обликом овог кривичног дела. Позивање може да буде вербално, писмено, преко средстава јавног информисања или на неки други начин који је подесан да дође до већег броја лица. С тим у вези, кажњава се и осигуравање материјалних средстава ради обезбеђивања и набавке опојних дрога. Дакле, уочава се широка лепеза радњи кривичних дела која се односе на опојне дроге. У радње се убрајају забрањени увози, извози, транзит опојних дрога, непрописно издавање рецепата, неевидентирање промета опојних дрога, а радње могу да буду извршене од стране лекара, стоматолога, ветеринара, апотекара. Радње извршења овог кривичног дела могу се извршавати у болничким установама, клиникама, пензионерским и старачким домовима, апотекарским установама, специјалним амбулантама за палијативно збрињавање, хитним медицинским службама и другим сличним установама. Квалификоване облике ових кривичних дела карактерише нарушавање здравственог стања већег броја лица. За ове облике кривичног дела, прописане су строжије казне. Лакши облици овог кривичног дела постоје у случајевима кад се дело чини из нехата. До одустанка од кривичног гоњења може да дође ако лице поседује мање количине наркотика за личне потребе. Казном од једне године затвора може бити осуђено лице старије од 21 године живота које нуди опојну дрогу малолетним лицима, као и лице које без законске дозволе недозвољено тргује опојним дрогама у већој количини. Казном затвора од најмање две године биће кажњено лице које неовлашћено производи, прерађује, нуди на продају, тргује, извози, увози, даје, неовлашћено ставља у промет, стиче или набавља на било који начин или ове радње врши као припадник криминалне организације. Лице мора бити старије од 21 године живота које противправно закону јавно тргује, даје, односно нуди опојне дроге малолетним лицима. Такође, немачко законодавство прописује да ће се казнити лице које својим нехатним деловањем изазове смрт неког лица или

незаконито тргује наркотицима у већим количинама. Казном затвора од најмање пет година затвора казниће се лице које има више од 21 годину живота и противно закону наводи малолетна лица да незаконито тргују наркотицима, дају им их ради продаје или им помажу да наркотику пуштају у промет. Овом казном ће се казнити лице које незаконито тргује, набавља или на други начин добија опојне дроге у већој количини, при чему са собом носи ватрено оружје или друге предмете који су подобни да произведу озбиљније повреде.⁷

Република Хрватска

Казнени законик Републике Хрватске, који је усвојен 2011. године у хрватском сабору а ступио на правну снагу 2013. године, садржи одредбе о кривичним делима против здравља људи. Овим кривичним делима се инкриминише злоупотреба опојних дрога кроз следећа дела: неовлашћена производња и промет опојним дрогама и омогућавање уживања дрога. Првим обликом кривичног дела, врши се инкриминација злоупотреба опојних дрога кроз неовлашћену производњу и промет. За ово кривично дело прописује се казна затвора у трајању од шест месеци до пет година, док је казна од једне до дванаест година прописана за она лица која производе, прерађују, преносе, извозе, увозе, набављају или поседују супстанце намењене неовлашћеној продаји или стављању на други начин у промет. Такође, дела обухватају и радње неовлашћеног нуђења на продају или посредовања у продаји или куповини или на други начин неовлашћеног стављања у промет опојних дрога. За лица која продају или посредују у продаји супстанци које су проглашене за дрогу лицу које има душевно обољење или неки тежи поремећај или малолетном лицу, односно за службена лица која приликом вршења своје службене дужности учине неко од наведених дела, предвиђена је казна затвора од три до 15 година. За изразу, набавку и поседовање при набавци опреме и супстанци које се могу употребити за прављење опојних дрога, прописана је казна затвора у трајању од шест месеци до пет година. Под производњом дроге, у смислу одредаба хрватског казненог законика, треба подразумевати неовлашћени узгој биљке или печурке из којих може да се прерадом добије опојна дрога. Од лица код којег се нађу ове супстанце закон предвиђа одузимање. Поред наведених супстанци одузеће се и њихови делови, средства за производњу и превозна средства која су преправљена у циљу сакривања опојних дрога. Оно лице које својим поступцима допринесе расветљавању кривичног дела, може бити у потпуности ослобођено кривичне санкције. Хрватски законодавац

⁷ Александра Чавошки „Спречавање илегалне трговине наркотицима“, *Европско законодавство* 2005, бр. 11, стр. 8.

инкриминише појаву омогућавања уживања дрога. За основни облик овог кривичног дела забрањена је казна затвора у трајању од шест месеци до пет година. Казна се изриче лицу које наводи друго лице или му ставља на располагање простор у коме може користити дроге или му на неки други начин омогући уживање у дрогама.⁸ Поред основног, постоје и квалификовани облици овог кривичног дела. До квалификованог облика долази уколико се радња кривичног дела извршава у односу на дете или душевно оболело лице, ако је радња кривичног дела учињена у објекту школе или другој образовној институцији, ако је радња извршена у односу на више лица, и уколико се у својству извршиоца кривичног дела јавило службено лице приликом вршења службених дужности. За квалификоване облике предвиђена је казна затвора у трајању од једне до 10 година.

Република Бугарска

Законодавство Бугарске садржи Националну стратегију за борбу са наркотицима. Ова Стратегија односи се на период од 2020. до 2024. године. Стратегија је заснована на интегрисаним и балансираним доказима с циљем предлагања конкретних предлога које мере треба предузимати у назначеном периоду како би се број кривичних дела која се односе на опојне дроге смањио. Пре поменуте Стратегије била је усвојена Стратегија за период од 2013. до 2020. године, с том разликом што ова новија Стратегија у себи обухвата закључке Специјалне комисије за наркотице УН из 2016. године. Један од кључних закључака јесте да успешна борба против наркотика зависи од уједињеног деловања правосудних институција, невладиног сектора и међународне заједнице. Оно на чему инсистира Национална стратегија јесте редовно заседање и активан рад Националног савета за наркотице. Од овог Савета се очекује да систематизује визије, принципе, стратешке активности и делатности, као и да координира рад 14 министарстава која треба да синхронизовано делују у борби против наркотика. Поред Савета и Министарство здравља има значајну улогу у координацији и надзору. Сама Стратегија опредељује, усмерава и координира активности од стране јавних институција Бугарске, чиме се значајно утиче на ставове јавног мњења по питању наркотица и односа према њима.⁹ Као основни проблем у вези са наркотицима Стратегија дефинише понуду, дистрибуцију, потражњу и употребу наркотика. Стање у Бугарској по питању кривичних дела у вези са опојним дрогама је следеће: Популација старости између 15 до 65 године

⁸ Берислав Павишић, Велинка Грозданић, Петар Веић, *Коментар Казненог законика*, Загреб, 2007, стр. 459.

⁹ Иван Владимиров, „Правен режим във връзка с наркотичните вещества“, *Юридическо списание на Нов български университет*, 2011, No. 1, pp. 73–87.

живота користи психоактивне супстанце у проценту од 11,2, што је негде око пола милиона грађана. У овај број се сврставају и они који су макар једном пробали неку од ових психоактивних супстанци. Само у 2019. години у Бугарској је примећен пораст корисника психоактивних супстанци у наведеној популацији, старости између 15 до 65 година, за 4% у односу на ранији период. Посматрано за дужи период, примећује се тенденција увећања конзумирања психоактивних супстанци према следећој прогресији: 2005. године за 0,8%, 2007. године за 1,4%, 2008. године за 1,8%, 2012. године за 2,1% и тако даље, са израженом тенденцијом раста. Бугари од свих психоактивних средстава најрадије употребљавају марихуану, коју је пробало макар једном у животу око 420 хиљада испитаника у овој држави. На другом месту налази се хероин, како по конзумацији тако и по распрострањености на илегалним тржиштима. Потом даље следе стимуланси као што је екстази, који је пробало око 115 хиљада испитаника, амфетамини, које је пробало око 90.000 испитаника, кокаин, који је пробало око 55.000 испитаника и метамфетамини, које је користило око 23.000 људи. Међу декларисаним корисницима психоактивних супстанци углавном се убрајају млади узраста између 15 и 34 године живота. Међу најмлађим корисницима наркотика убрајају се деца узраста између 9 и 12 година којих има 26,2% укупне популације која користи психоактивне супстанце. На илегалним тржиштима наркотика Бугарске јављају се нове врсте наркотика, за које још не постоје релевантни подаци у смислу порекла и последица које могу да изазову. Посебно се издавају тзв. дизајнерска дрога, која је код младих све популарнија и према неким подацима користи је око 1% укупне наркоманске популације, просечне старости између 15 и 34 године живота. Међу високоризичне дроге убрајају се опоици, стимуланси и канабис. Чињенице говоре да опада број корисника стимуланса и канабиса. Као једна од последица по здравље људи у Бугарској забележен је пораст заражених од ХИВ вируса и то посебно међу наркоманском популацијом. Такође, уочава се виши коморбидитет код лица који су корисници опојних дрога. Број умрлих од прекомерне употребе наркотика из године у годину је у порасту. Највише умрлих од директних последица наркоманије било је 2008. године, кад је овај опасни порок однео чак 74 живота.¹⁰

4) ИЗВОРИ

- Владимиров, И., „Правен режим в'в в'рзка с наркотичните вещества“, *Юридическо списание на Нов б'лгарски универзитет*, 2011, No. 1.
- Kohler, M., *Straftrecht*, Springer-Verlag, New York, 2013.

¹⁰ Георги Шопов, „См'ртност, св'рзана с употребата на наркотици“, *Social Medicine*, 2016, No. 2, pp. 18–19.

- Лајић, О., Радовановић, И., и Тасић, М., „Малолетници и наркокриминал – кривичноправно регулисање и актуелно стање“, *Криминалистичка теорија и пракса*, бр. 8, 2021.
- Мирић, Ф., Николић, Г., „Програм за превенцију опојних дрога и информисање као стратешко опредељење у борби против опојних дрога у ЕУ“, *Европско законодавство*, бр. 43–44, 2013.
- Николић, С., „Међународни кривични стандарди и друге мере и њихов однос са нашим националним законодавством у области спречавања злоупотребе опојних дрога“, *Интермекс*, Београд, 2014.
- Павишић, Б., Грозданић, В., Веић, П., *Коментар Казненог законика*, Загреб, 2007.
- Соковић, С., *Кривична дела злоупотребе опојних дрога*, Правни факултет Универзитета у Нишу, 2015.
- Стошић, Е., *Неовлашћено држање опојних дрога – кривично – правни аспект*, Правни факултет Универзитета у Нишу, 2020.
- Чавошки, А., „Спречавање илегалне трговине наркотицима“, *Европско законодавство* бр. 11, 2005.
- Шопов, Г., „Смъртност, свързана с употребата на наркотици“, *Social Medicine*, No. 2, 2016.

5) ЗНАЧАЈ ЗА РЕПУБЛИКУ СРБИЈУ

Република Србија, као и већина европских земаља, бележи пораст кривичних дела против здравља људи, са посебним акцентом на кривична дела која се односе на злоупотребу опојних дрога. Европски трендови, кад су ова кривична дела у питању, нису позитивни, јер се ова кривична дела из године у годину увећавају, што наводи на закључак да позитивноправна пракса и тенденције нису добре и да их треба мењати. Отуд би било корисно указати на значајне новине које у европско законодавство уноси хрватски законодавац изменама и допунама Казненог законика из 2013. године, кад поседовање наркотика за личне потребе из кривичног преусмерава на прекршајно дело. Тиме је, за потребе званичне статистике, смањен број кривичних дела из ове области, што је на другој страни довело до пораста прекршаја. Међутим, руководећи се степеном друштвене опасности, прекршаји су дела нижег степена друштвене опасности, те је много прихватљивије рећи да су прекршаји у порасту, док се смањио број кривичних дела. У самом раду, аутор је дао упоредноправни приказ стања по питању кривичних дела против здравља људи, уз навођење конкретних података који се односе на нишки округ, кад је у питању Република Србија, потом податке који се односе на Савезну Републику Немачку, Републику Хрватску

и Републику Бугарску, што читаоцу пружа могућност да се упозна са законодавним решењима усвојеним у ове три земље чланице ЕУ. Немачка је стара европска држава са изразитом европском традицијом, коју оптерећују озбиљни правни и безбедносни ризици, најпре од доласка новог становништва, миграната који уносе новине и промене, које су атипичне за Немачку и њено ендемно становништво. Република Хрватска спада у категорију релативно младих европских држава, која је своје право хармонизовала са европским законодавством. У том погледу уочавају се нове тенденције, као већ малопре споменута да се поседовање наркотика за личне потребе из корупса кривичних дела пребаци у корпус прекршајних дела. Напоследку, указује се на стање у Бугарској, која је примљена у Европску унију бременита проблемима правне и безбедносне природе. У Бугарској је решавање проблема наркотика још увек на рангу радних стратегија, које промовишу ставове и принципе које тек треба интегрисати, без још увек виљивих помака у овој области. Питање кривичних дела и њихово решавање је стога од правног значаја за Републику Србију из разлога што негативне тенденције не заобилазе ни нашу државу. Напротив, Србија је на удару наркотика, нових видова опојних дрога, повећава се број конзументата и зависника. Такође, Србија је транзитна држава јер кроз њу пролази рута илегалног транспорта опојних дрога. Није непозната чињеница да се Србија налази на чворишту путева преноса опојних дрога из Турске и других азијских држава ка западној Европи. Додатни проблем представља и Косово и Метохија на чијем подручју се разгранала мрежа за производњу наркотика, која има тенденцију да се шири и на области Санџака и делове јужне и југоисточне Србије. Близина албанске границе такође представља посебан изазов будући да се Албанија такође сматра земљом у којој се производи већа количина опојних дрога. Закључак који се дефинитивно намеће јесте да би требало приступити новим правним решењима по питању регулисања опојних дрога. За сада су се искристалисала два основна правца: од потпуне либерализације до максималног заоштравања односа према опојним дрогама и њиховој употреби. Без улажења у дубљу анализу који би од ова два приступа био плодноснији, закључујемо да је тренутно стање забрињавајуће и да ће проблем у вези са опојним дрогама у блиској будућности бити веома осетљив по питању очувања виталних националних интереса.

**TREATMENT OF CRIMINAL OFFENSES AGAINST HUMAN HEALTH
IN EUROPEAN LEGISLATION**

Abstract: Crimes against human health are on the rise in European legislation. The number of these criminal acts in the European Union is at a very high level, which indicates the fact that there are a large number of perpetrators of these acts, as well as a large number of people who consume narcotic drugs. Criminal offenses against human health include the criminal offenses of producing and placing narcotic drugs on the market, unauthorised possession of narcotic drugs, enabling the enjoyment of narcotic drugs, failure to follow health instructions during the pandemic, transmission of infectious diseases, transmission of HIV infection, negligent provision of medical care assistance, illegal medical experiments and drug testing, failure to provide medical assistance, quackery and quack pharmacy, improper treatment in the preparation and dispensing of medicines, production and placing on the market of harmful products, unconscionable inspection of foodstuffs, and contamination of drinking water and foodstuffs.

Keywords: criminal acts against human health, narcotic drugs, European legislation, state practice, EU.